

A Kínai Népköztársaság stratégiája a csendes-óceáni hatalmi vetélkedésben

Bevezető¹

A Kínai Népköztársaság (KNK) gazdasági és katonai erejének növekedése, a geopolitikai dinamikára gyakorolt hatása olyan kérdés, amelyet a legtöbb elemző célú megközelítés nem tud megkerülni. Az egyik jellemzően visszatérő probléma Kína stratégiai szándékainak és képességeinek helyes értelmezése. A KNK céljai és valós kapacitása körüli bizonytalanságban számtalan faktor játszik szerepet, amelyek között egyaránt kézzelfoghatónak tűnik a politikai berendezkedése miatt sokszor kritizált Kína részéről a természetes igény saját geostratégiai kapacitásának elhomályosítására, valamint a kínai érdekekkel ellentétes állásponton elhelyezkedő nemzetközi szereplők részéről a fenyegetettség narratívájának szükségessége.

A KNK nagyhatalmi potenciáljának (katonai, gazdasági, soft power képességek) növekedése a nemzetközi tanulmányok szakirodalmában jelentős „bizonytalanság” irodalmat generált – vagyis hogy Kína felemelkedése vajon revizionista, világrendileg destabilizáló tényező-e vagy sem –, megtalálhatjuk a nemzetközi kapcsolatok elméleti iskolái közötti érvrendszerek ütközésének síkján is,² de a katonai képességek pontos mértéke és minősége körüli gyakorlatiasabb megközelítések szempontjából is rengeteg nyitott kérdés merül fel.³ A „transzparenciahiány” kritikája Kína erejével kapcsolatban pedig visszatérő motívum egyes hatalmak stratégiai dokumentumain belül, a japán 2013-as Nemzeti Biztonsági Stratégiától kezdve⁴ az amerikai politikai döntéshozatal számára elkészített éves jelentéseken át⁵ az EU regionális politikáját vázoló 2012-es jelentésig.⁶

Kína globális geopolitikai stratégiáját értelmezni komoly kihívás lenne, és a gondolatmenet végén talán több kérdéssel távozna az olvasó, mint amennyi eredetileg megfogalmazódott benne. Van azonban Kína geostratégiai törekvéseinek egy olyan részegysége, amely a terjedelmi keretek mellett is könnyebben értelmezhető spektrumot jelent, ez pedig Kína stratégiája a csendes-óceáni térséggel kapcsolatban.

¹ A kézirat lezárásának dátuma: 2018. augusztus.

² SCHILDT 2006, 234.

³ FISHER 2008, xvi.

⁴ Cabinet Secretariat 2013, 12.

⁵ RINEHART 2016, 10.

⁶ Council of the European Union 2012, 6.

A Kínai Népköztársaság létrejöttét követően katonai erő szempontjából egészen az elmúlt évekig Kína egy javarészt szárazföldi hadviselésre berendezkedett hatalom volt. Mára már azonban egyike a világ vezető, „kékvízi” flottával rendelkező katonai hatalmainak, és ezen képességnövekedés várhatóan a jövőben tovább folytatódik. Mindez a 80-as évek végétől lezajlott katonai reformok eredménye, amelyeknek fontos irányvonala volt a szárazföldi haderőnem túlsúlyának csökkentése és az erőikivetítéshez szükséges haderőnemek fejlesztése. A Hadászati Rakétaerők (2015 előtt „Második Tüzérség”), a Légierő és a kínai Haditengerészet látványos fejlesztései és az összhaderőnemi gondolkodás elmélyülésének köszönhetően Kína regionális erőikvetítési képességei ma már jóval komolyabbak, mint korábban. A KNK ma már a második legnagyobb katonai hatalom a csendes-óceáni régióban, katonai képességeit csak az Egyesült Államoké haladja meg, és könnyen elképzelhető, hogy a következő néhány évtizedben a két domináns hatalom közötti relatív erőkülönbség mértéke tovább csökken majd Kína javára.

Kína stratégiai mozgástere a tengeri dimenzió tükrében

Az 1995–96-os tajvani krízis és annak hatása a kínai védelempolitikára

Kína, mint katonai nagyhatalom, mostani erejét a Deng Xiaoping (Teng Hsziao-ping) által meghirdetett, megkezdett reformpolitika több mint három évtizedes útja során építette ki. Deng 1978-ban került hatalomra, reformpolitikájának négy alapvető pillére volt: az ipar, az agrárszektor, a tudomány és technológia, valamint a haderő modernizációja. Ez volt az úgynevezett „Négy Modernizáció”.⁷ A négy terület közül a kezdeti években a haderő modernizációja nem kapott prioritást.⁸ Ezen időszakban a védelmi költségvetés aránya alacsony volt a GDP-hez képest, és a védelmi kiadások reálértéke is fokozatos csökkenést mutatott az 1980-as évek végéig. 1989 után viszont Kína védelmi költségvetése növekedni kezdett, köszönhetően a „Négy Modernizáció” másik három szegmensében elért eredményeknek.⁹ Így a haderő modernizációja és a védelmi szektor reformjai lényegében a hidegháborút követő időszakban teljesedtek ki. Ennek első szakasza a haderő általános modernizációja és a létszámcsökkenés, valamint a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg nem katonai tevékenységének fokozatos visszaépítése volt.

A haderő modernizációjának a 90-es években azonban hatalmas lendületet adott Kína Tajvanhoz fűződő kapcsolataiban kialakult feszült viszonya, illetve ezzel együtt az Egyesült Államokkal szembeni ellenérzések a sziget kapcsán. Ennek kiindulópontja az 1995–96-os tajvani krízis volt.

Tajvanon az 1996-os, első többpárti demokratikus választás közeledtével a közéleti párbeszédben megjelentek a szigetnek a szárazföldi Kínától való távolodását szorgalmazó politikai hangok. Kína ezen folyamatok kapcsán attól tartott, hogy a korábban enyhülően lévő kapcsolatrendszer eredményei veszélybe kerülnek, és jelentősen megnő az elszakadás-párti politikai erő a szigeten, ezért igyekezett nyomást gyakorolni Tajvanra. 1995 nyarán

⁷ LIN 1994, 721.

⁸ SHAMBAUGH 1979, 302.

⁹ LIN 1994, 724.

nagyszabású haditengerészeti gyakorlatot tartott Tajvan közelében, amelynek keretében két napon keresztül ballisztikus rakétákat lőtt át a sziget fölött.¹⁰

Az Egyesült Államok válaszul növelte katonai jelenlétét a régióban, és a szigetnek biztosított védelmi garancia szimbolikus jeleként, jelentős haditengerészeti erődemonstrációként egy repülőgép-hordozója áthaladt a Tajvani-szoroson.

Az 1995–96-os feszültségek több szempontból voltak meghatározó jelentőségűek. Egyrészt egyes elemzők szerint a KNK és az USA a koreai háború óta nem került ennyire közel egy katonai konfrontáció lehetőségéhez.¹¹ Másrészt, a nagyszabású hadgyakorlatra és a ballisztikus rakétákra épülő erődemonstráció mellett is, Kínának be kellett látnia, hogy az elmúlt évek katonai reformjai ellenére közel sincs megfelelő szinten ahhoz, hogy vetélytársa lehessen az Egyesült Államok regionális katonai erejének, vagy képes legyen ellenállás mellett megszállni Tajvant. A kínai védelempolitika kettős reakcióval válaszolt a tajvani krízisre. Egyrészt újult erővel indult meg az eszközrendszerek korszerűsítése, másrészt a KNFH évről évre egyre nagyobb mennyiségű ballisztikus rakétát diszlokált a szoros Tajvannal szembeni oldalán, növelve a szigettel szembeni elrettentési képességeit. A tajvani események azonban egy szellemi, társadalmi és politikai folyamatot is elindítottak, mégpedig az egyre jelentősebb belső igényt a védelmi szféra hiányosságainak átfogó kiküszöbölésére.

Ehhez azonban a KNFH hagyományosan szárazföldi haderőre építő arculatának átalakítására, a többi haderőnem átfogó reformjára volt szükség. Kína fenyegetettségpercepciójának csökkentése és geopolitikai érdekeinek érvényesítése egyrészt a ballisztikus rakéták jelentette, főként regionális és leginkább Tajvan ellen irányuló elrettentési képességek növelésével, valamint a haditengerészeti képességek javításával zajlott.

A tengeri erőikivetítés és a tengeri „aktív védelem” koncepciója azért is vált központi kérdéssé (vagy: elsődleges fontosságúvá), mert a tenger felől érkező fenyegetés képe fontos eleme lett Kína 19–20. századi történelmi narratívájának. A „megszégyenítés évszázadaként” számontartott időszak, vagyis a 19. század végétől lényegében a kommunista Kína létrejöttéig tartó évszázad során, ahogy egy a Kommunista Párt által publikált esszé is fogalmaz, 470 alkalommal érkezett invázió a tenger irányából Kína ellen.¹² A tengeri dimenzió feletti dominancia, aktív védelem mára elválaszthatatlan elem Kína politikai vezetésének legitimációnarratívájában.

Így az objektíven is indokolt geostratégiai érdekek mellett – vagyis hogy a globális gazdasági vérkeringésben ilyen szorosan integrált és exportorientált kínai gazdaság önállóan is biztosítani tudja tengeri szállítási útvonalait – felbukkan a tengeri dominancia kiépítésére irányuló stratégia szubjektív, belső politikai narratíva és geopolitikai világkép köré kiépült szükségessége is.

Nem csoda tehát, hogy az utóbbi években a KNFH legfontosabb haderőfejlesztési programjai lényegében ezen geostratégiai érdekek támogatását célozták, mind a haditengerészet, mind a légierő és a hadászati rakétacsapatok esetében.

¹⁰ IISS 1995, 171–172.

¹¹ RUSSELL 2000, 3.

¹² ZHANG 2015.

Kínai Népi Felszabadító Hadsereg – Haditengerészet

A KNFH haditengerészete mai, kiemelt prioritását fokozatosan nyerte el Kína globális szerepvállalása változásának, valamint a haderőnem fejlesztéseinek köszönhető jelentősebb képességnövekedések jóvoltából. A haditengerészeti képességek fejlődésének üteme többeket meglepetésként ért az ezredfordulón. Mindezt mutatja, hogy alig 10 év alatt hogyan változott meg az USA percepciója. 1996-ban még sokan azzal viccelődtek, hogy Kína egyetlen opciója Tajvan elfoglalására egy „egymillió emberes úszás” lehetne, azonban alig egy évtizeden belül már komoly fenyegetéssé vált Kína tengeri katonai erejének növekedése.¹³

Míg a 2015–16-os védelempolitikai reformok jelentősebb strukturális változásokkal jártak a szárazföldi haderőnél, a haditengerészet diszlokációját tekintve nem sokat változott az elmúlt évtizedekben. Egységei három flottára oszlanak, az Északi-tengeri flotta (Beihai Jiandui 北海舰队, North Sea Fleet) központi kikötője Qingdao, a Keleti-tengeri flotta (Donghai Jiandui 东海舰队, East Sea Fleet) központja Ningbo és a Déli-tengeri flotta (Nanhai Jiandui 南海舰队, South Sea Fleet) központja Zhanjiang.¹⁴

A KNFH tengeralattjáró-flottájának alakulása szoros összefüggésben állt Kína A2/AD-képességeinek kiépítésével, illetve a tajvani krízis utáni, stratégiai elrettentésre fókuszáló haderőfejlesztési folyamatokkal. Fokozatosan kivezették a szovjetektől a 60-as években beszerzett Romeo osztály 1989-ben rendelkezésre álló 85 egységét,¹⁵ a 2010-es években a megmaradt egységek már csak kiképzési célokat szolgáltak. Kína a 80-as években önállóan fejlesztett Xia atom-tengeralattjárója sikertelen projektnek bizonyult, az ezredforduló után indult Jin osztály azonban már nagyobb sikerrel járt, mostanra 4 működő készült el, további 4 várható a jövőben.¹⁶ Szintén atommeghajtású, de ballisztikus rakétával nem felszerelt osztály a Han és a Shang I és II változat. A tengeralattjáró-flotta javát azonban a dízel-elektromos változatú eszközök adják. Ezen belül 1989 óta a lényegi változás a Romeo osztály eltűnése és helyette a hazai fejlesztésű változatok elterjedése.

A felszíni hajóegységeknél hasonló módon sokáig a szovjet eredetű típusok domináltak, ráadásul a felszíni flotta sokáig javarészt part menti műveletekre volt berendezkedve.

A kínai flotta felszíni egységeinek kékvízi flotta irányába történő elmozdulása jelenleg is zajló folyamat, amely javarészt a 2010-es években kezdődött.¹⁷ Várhatóan a jövőben ezen lesz a fő hangsúly, valamint a partraszállító képességek növelésén.

Ez utóbbi legfontosabb elemét képezi a jelenleg használatban levő 4 Yuzhao osztályú (Type 071) partraszállító hajó, amelyek szállítókapacitása 4 kételtű légpárnás jármű, 4 helikopter, 60 páncélozott harcjármű és 800 fő gyalogság.¹⁸ Kína tengerészgyalogsága a haditengerészet köteléke alá tartozik,¹⁹ ezen belül is a Déli-tengeri flotta fennhatósága alá. Létszáma 1989-ben 6000 fő volt, ez a 90-es években 10 ezer főre nőtt, ma 15 ezer fős.

¹³ TYLER 1996.

¹⁴ IISS 2018, 256–258.

¹⁵ IISS 1989, 148.

¹⁶ IISS 2001, 188.; IISS: 2005, 270.; IISS 2018, 250.

¹⁷ IISS 2012, 210–215.; IISS 2015, 212–215.

¹⁸ IISS 2014, 232–235.

¹⁹ IISS 1989, 148.; IISS 1997, 177.; IISS 2004, 171.; IISS 2018, 254.

Kínai Népi Felszabadító Hadsereg – Légierő

Kína légierije a haditengerészethez hasonlóan az elmúlt 30 év során a kezdetben főleg területvédelemre berendezkedett haderőből egy egyre nagyobb akciórádiuszú és egyre modernebb haderőnemmé fejlődött.

A modernizáció folyamata ténylegesen a 90-es évek végén indult el, először is a Szu–27-es vadászgépek beszerzésével, majd ezt követően a hazai fejlesztésű negyedik generációs vadászgépek gyártásának megkezdésével. Ezek nagy része jelentősen épített a korábban vagy a későbbiekben beszerzett orosz modellekre, kivételt képez a már említett Chengdu J–10-es, amely valószínűleg több hazai és külföldi típus sajátosságaira is épít, ám fejlesztése körül külön port kavart, hogy valószínűleg izraeli eredetű technológia képezte az alapját, ami feszültségeket okozott az USA és közel-keleti szövetségese között.²⁰

A vadászgépeszközpark 1989-től tartó átalakulásának köszönhetően²¹ a 90-es évek javarészt szovjet géptípusainak aránya mára jelentősen lecsökkent,²² és a korszerűbb, újabb generációs géptípusok jóval nagyobb arányban képviseltetik magukat.²³

A bombázók terén az elmúlt 30 évben két géptípus volt használatban, a Xian H-6 (a Tu–16-os kínai változata), amelynek darabszáma ma 150, ami kis csökkenés az 1989-es 170-hez képest. A másik típus a H-5 (az Il–28 kínai változata), ebből 1989-ben 330 egység állt hadrendben, ám a 2000-es évektől kezdve fokozatosan kivezették, 2012-re teljesen.²⁴

Kínai Népi Felszabadító Hadsereg – Hadászati Rakétaerők és a Hadászati Támogató Haderőnem

A mai nevén Hadászati Rakétaerőkként önálló haderőnemmé alakított, korábban Második Tüzérségként ismert haderőnem kezeli a KNFH ballisztikusrakéta-eszközparkját és az ehhez tartozó nukleáris robbanófejeket.

Eszközeinek jelentős többségét rövid és közepes hatótávolságú rakéták adják.²⁵ A KNK ballisztikusrakéta-eszközparkja a hidegháború végét követően sokáig viszonylag elavult interkontinentális ballisztikus rakétákat (ICBM) tartott hadrendben. Az ICBM-eszközpark nagy részét a DF-4 és DF-5 típus adta,²⁶ amelyek javarészt a 70–80-as évek technológiai fejlesztései. Az ezredfordulót követően, fokozatos fejlesztések eredményeként Kínának sikerült hadrendbe állítania egy új, korszerűbb típust, a DF-31-et 2007-ben,²⁷ a 2010-es évektől pedig egy szintén újabb típus fejlesztései zajlottak.

²⁰ ADELMAN 2002, 474.

²¹ IISS 1998, 180–181.

²² IISS 1996, 181–182.

²³ IISS 2016, 245.

²⁴ IISS 2011, 233.; IISS 2012, 237.

²⁵ IISS 2002, 145.; IISS 2014, 230.

²⁶ IISS 1999, 186.

²⁷ IISS 2008, 376.

Kína nukleáris doktrínája a válaszcsapásra épülő elrettentésre alapoz. Oroszországhoz vagy az Egyesült Államokhoz képest Kína relatíve kevesebb ICBM-mel, illetve atomtöltettel rendelkezik.

A Hadászati Rakétaerők legnagyobb fejlesztési hulláma a szárazföldi Kína és Tajvan közötti feszültebb viszonyok után lendült meg látványosan. A közeljövő igazán jelentős minőségbeli változása a legújabb ICBM, a DF-41-es hadrendbe állítása lesz majd, ez azonban még várat magára.²⁸ Bár a feltételezések szerint a Hadászati Rakétaerők állományában 2018-ban a kezelőszemélyzet egysége bekerült a szervezeti struktúrába, az eszközök hadrendbe állítása azonban még nem történt meg.

A korábban „Második Tüzérség” néven ismert, 2015 után Hadászati Rakétaerők elnevezésű haderőnem és a nukleáris doktrína kapcsán érdemes kiemelni, hogy Kína, mint atomhatalom, „nukleáris triádjának”, vagyis a szárazföldi komponenst képező ballisztikus rakéták, a haditengerészetit jelentő ballisztikusrakéta-hordozó atom-tengeralattjárók és a légi komponenst adó hadászati bombázók terén komoly technológiai lemaradással kellett, hogy szembesüljön a hidegháború végén. Ezek közül az eszközpark korszerűsítését tekintve jelentős fejlesztési eredményeket tudhat maga mögött a ballisztikus rakéták terén (DF-31 és a közeljövőben a DF-41-es típusok), illetve a tengeralattjárók terén (Jin osztály). Továbbra is elavult technológiának számít azonban a Tu-16 kínai változataként ismert H-6-os bombázótípus, ám úgy tűnik, ezen eszközök cseréje nem várható a közeljövőben. A „nukleáris triád” lassabb korszerűsítése és a légi komponens újabb típusokra való cseréje egyrészt származik a technológiai háttér hiányosságaiból, másrészt rámutat ugyanakkor azon sajátosságra is, hogy Kína valóban csak az elrettentéshez minimálisan szükséges nukleáris képességeket tart fenn.

Kína tengeri irányú geostratégiai fordulata

A KNK stratégiai elköteleződésének tengeri irányú átalakulását láthattuk a különböző haderőnemek fejlesztési irányainak tükrében, de mindez visszatükröződik nem csupán a regionális erőmérleg szempontjából érdekes katonai fejlesztésekben, hanem jól nyomon követhető eleme Kína deklarált stratégiájának kommunikációjában is.

Más nagyhatalmakhoz képest a kínai védelmi szféra stratégiai dokumentumai jóval kevésbé transzparens összképet adnak, ráadásul áthatja őket a defenzív narratíva, amely sokkal szubjektívebb kontextust ad ezen fehér könyveknek. Kína tenger felé forduló stratégiai irányváltása azonban így is jól nyomon követhető ezen dokumentumokban, ami tekintve, hogy alapvetően globális közönségnek szánt fehér könyvekről van szó, legalábbis segíthet helyes összképet kapnunk a KNK stratégiai igényeiről és elköteleződéseiről a tengeri védelemmel kapcsolatban.

Kína 1998 óta közöl két évente átfogó védelmi fehér könyveket, ám 2010 után csak 2015-ben jelent meg újabb, ezúttal kifejezetten Kína katonai stratégiájával kapcsolatban, amely részleteit tekintve kicsit szűkebb spektrumú, mint a korábbi fehér könyvek, de lényegében hasonló funkciójú dokumentumnak tekinthető.

²⁸ IISS 2018, 250.

A tengeri dimenzió felé fordulást már az is jól jelzi, hogy az egyes évek védelmi fehér könyvei egyáltalán hány alkalommal tesznek említést a „tengerről”, illetve „tengeri” aspektusokról. Míg 1998-ban ez összesen 5 alkalommal történik meg, 2000-ben,²⁹ 2002-ben és 2004-ben 14–16 között mozgott a tengeri dimenzióval foglalkozó kifejezések száma.³⁰ Az említések számán túl, 2002-től szerepel a fehér könyvekben „Szárzsföldi és tengeri határvédelem” szekció, amely többek között Kína tengeri területvédelmi érzékenységet hangsúlyozza, kiemelve azonban a hajlandóságot a viták párbeszéd útján történő rendezésére.³¹ A geostratégiai változásokat jól illusztrálja a 2004-es védelmi fehér könyv III. fejezetének („Hadügyi forradalom kínai jellemzőkkel” – lényegében a főbb haderőfejlesztési irányokat részletező fejezet) második szakasza: „A haditengerészet, légierő és a hadászati rakétaerők megerősítése” rész. Ebben bemutatásra kerül a három haderőnem feladatköre, nem csupán Kína területvédelmével kapcsolatban, de már egyfajta elrettentő, offenzív szerepkör is megfogalmazódik. A haditengerészet számára a partoktól távolabbi védelmi kapacitások kiépítését tűzi ki célul, a légierő számára vegyesen offenzív-defenzív feladatköröket és technológiai előrelépéseket irányoz elő, a hadászati rakétaerőkkel kapcsolatban pedig kiemeli, hogy a rájuk épülő elrettentési képességek elengedhetetlenek Kína biztonsága számára, így gyors és precíz csapásmérő képesség fejlesztését irányozza elő velük kapcsolatban.

A tengeri dimenzió még hangsúlyosabbá válik a 2006 és 2015 közötti védelmi fehér könyvekben, a korábbi 14–17-hez képest már rendszerint 40 alkalommal említik a tengeri dimenzió kérdéseit. A 2006-os fehér könyv védelempolitikai szakaszában az említett három haderőnem számára megfogalmazott iránymutatás lényegében nem változott, a haditengerészettel kapcsolatban továbbra is a partoktól távoli védekezésre való felkészülést irányozza elő. A légierővel kapcsolatban kiemeli, hogy a haderőnem számára szükségszerű elmozdulni a légi területvédelmi berendezkedéstől és a vegyesen offenzív-defenzív feladatkör érdekében továbbfejleszteni a légitámaszpont-, rakétavédelem-, korai előrejelzési és hadászati erőikvetítési képességeket. A hadászati rakétaerők számára az elrettentési képességek javítása érdekében az információs technológia mélyítését irányozza elő.³²

A 2008-as védelmi fehér könyvben már külön fejezeteket kaptak a haderőnemek, külön szakaszként bemutatva a rájuk vonatkozó főbb haderőfejlesztési irányokat. Ebben a haditengerészet számára továbbra is a partoktól távoli védelem a kiemelt feladat, és ennek érdekében az eszközpark modernizációja, a technológiai és kiképzési fejlesztések mellett kiemelt szerepet kap a kételtű és partraszállító képességek növelése, valamint a logisztikai támogató kapacitás bővítése.³³ A légierő számára elsősorban az új generációs vadászgépek fejlesztését, továbbá az információs technológiák javítását és integrációját irányozza elő, emellett többször is említi a levegő-föld csapásmérési képességek fejlesztésének szükségességét.³⁴

²⁹ Information Office of the State Council of the People's Republic of China 1998.

³⁰ Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2000; Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2002; Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2004.

³¹ Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2002.

³² Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2006.

³³ Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2009.

³⁴ Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2009.

A hadászati rakétacsapatokkal kapcsolatban a már korábbi kiadásokban megfogalmazott modernizáció mellett megjelenik a „karcsúsítás” szükségességének koncepciója, ami jelzi, hogy a más haderőnemekhez kötődő erőketvitési képességek fejlődésével Kína már nem csupán a ballisztikusrakéta-alapú elrettentésben bíz. ³⁵

A 2010-es fehér könyvben ismét nem kaptak külön fejezetet a haderőnemek, hanem a „Katonai modernizáció” szakaszon belül foglalja össze ezen törekvések fontosabb aspektusait.

A haditengerészeti feladatkörökkel kapcsolatban stratégiai elrettentési funkciót említ, és a távoli vizeken végrehajtott műveletekre való felkészülés, valamint a nem hagyományos fenyegetésekre adott válaszok jelentőségét. Ezek között is kiemelt figyelmet kap a különböző támogatófunkciók további bővítése, mint például a logisztikai kapacitás fejlesztése, vagy a felszíni hajóegységekre épülő egészségügyi támogató képességek fejlesztése. ³⁶ A légi-erővel foglalkozó szakasz lényegében a két évvel korábbi fehér könyvhöz hasonlóan fogalmaz, kiemelve a légi csapásmérő, rakétavédelmi és erőketvitési képességek fejlesztésének szükségességét. ³⁷ A Hadászati Rakétaerővel kapcsolatban újdonság, hogy hangsúlyozza a csapásméréssel szembeni túlélési képességek javítását, valamint a különböző nem kineztikus fenyegetésekkel szembeni felkészülés, különösen az elektromágneses támadással szembeni védekezőképességek fejlesztésének szükségességét. ³⁸

Bár 2015-ben nem a korábbi *Kína védelme (Defense of China)* című védelmi fehér könyvként publikálták, hanem *Kína katonai stratégiája* címmel, apróbb marginális változásoktól eltekintve a korábbiakhoz hasonló dokumentumról beszélhetünk. A haditengerészt feladatkörével kapcsolatban némileg átfoglalmazza a korábbi koncepciókat. Ennek megfelelően a korábbi „partoktól távoli védekezés” helyett már kombinált feladatkört irányoz elő, amelynek két komponense a „partoktól távoli védekezés” és a „nyílt vizek védelme”, vagyis itt már valóban kékvízi flottához méltó műveleti akciórádiusz jelenik meg a megfogalmazásban. ³⁹ A Légierő és a Hadászati Rakétacsapatokkal kapcsolatos koncepciók lényegében nem változtak, inkább összességében a 2015-ös katonai stratégia helyez nagyobb hangsúlyt az összhaderőnemi műveleti koncepciók fejlesztésének fontosságára és az integrált tervezés jelentőségére.

Bár a védelmi dokumentumok tükrében folyamatában nyomon követhető a kínai védelempolitika tengeri és ezt támogató erőketvitési koncepciók felé történő elmozdulása, mindegyik védelmi fehér könyvet végigkíséri annak hangsúlyozása, hogy Kína mindennek-előtt az „aktív védelem” stratégiai alapvetése mellett kötelezi el magát. Ez az első, 1998-ban kiadott védelmi fehér könyvben így fogalmazódik meg: „Kína stratégiája a védekezésre épít, amelynek alapja az önvédelem és annak előkészítése, hogy Kína egy elszenvedett csapás után képes legyen uralni a helyzetet, ragaszkodva azon elvhez, hogy nem fogunk támadni, hacsak minket meg nem támadnak, ebben az esetben azonban a válaszcspás biztosra vehető.” ⁴⁰ E gondolat kibontakozása végigkíséri a későbbi évek védelmi dokumentumait, egészen a 2015-ös katonai stratégiáig, ám ebben már az „aktív védelem” védelempolitikai

³⁵ Information Office of the State Council of the People’s Republic of China 2009.

³⁶ Information Office of the State Council of the People’s Republic of China 2011.

³⁷ Information Office of the State Council of the People’s Republic of China 2011.

³⁸ Information Office of the State Council of the People’s Republic of China 2011.

³⁹ Information Office of the State Council of the People’s Republic of China 2015.

⁴⁰ Information Office of the State Council of the People’s Republic of China 2015.

koncepciójának bemutatása egy fejlődési folyamat történeti áttekintésével is kiegészül, amelynek kapcsán néhány fontosabb kitétel is belekerül az „aktív védelemre” való felkészülés kérdéskörébe. Egyrészt 1993-ban az „aktív védelemre” való felkészülés kiegészült azon konkrétabb stratégiai célkitűzéssel, hogy a kínai haderőnek képessé kell válnia lokális konfliktusok megnyerésére. Ez később, 2004-ben kiegészült a „lokális háború megnyerése modern feltételek mellett” kifejezéssel, amely egyszerre tartalmazza a Kína közvetlen környezetével szembeni katonai fölény és a modernizáció szükségességét. A modern körülmények között megvívott katonai küzdelemre való felkészüléssel kapcsolatban a kínai katonai stratégia két fontos aspektust hangsúlyoz, az információs hadviselés jelentőségét és a tengeri küzdelemre való felkészülés fontosságát.⁴¹ Ehhez elengedhetetlen az összhaderőnemi felkészülés elmélyítése. Továbbá, Kína biztonsági környezete kapcsán említi a kibertérből érkező fenyegetéssel szembeni felkészülés szükségességét. Ezen gondolatmenet végén megállapítja, hogy az „aktív védekezés” egy merőben átalakult környezetben kell, hogy történjen, amivel kapcsolatban néhány fontos alapelvet fogalmaz meg a kínai haderő számára:

- a nemzeti biztonság átfogó értelmezésének megfelelően igyekszik felkészülni a katonai fenyegetésre, elsősorban is szem előtt tartva az elrettentés és a háborúk megelőzésének szükségességét;
- annak érdekében, hogy Kína fejlődése békés pályán maradjon, a kínai haderő ragaszkodik a védekező stratégiai elköteleződéshez, szoros együttműködésben maradva a politikai, gazdasági és diplomáciai szférák erőfeszítéseivel, átfogó és pozitív módon megelőzve az országra leselkedő biztonsági fenyegetéseket;
- egyensúlyra törekszik a kínai érdekek védelme és a regionális stabilitás fenntartása kapcsán, egyaránt védve a kínai területi igényeket és megőrizve a regionális békét és stabilitást;
- katonai összetűzés esetén képes magához ragadni a kezdeményezést, proaktívan felkészülve az esetleges konfliktusokra;
- rugalmasságra és mobilitásra épülő stratégiai és taktikai felkészülést folytat, szem előtt tartva az összhaderőnemi együttműködés fontosságát;
- felkészül a legösszetettebb eshetőségekre és kihívásokra is;
- hangsúlyozza a Kínai Kommunista párt feltétlen kontrollját a haderő fölött;
- ragaszkodik a „népi háború” koncepciójához, amellet is, hogy az átfogó, tömeges mobilizáció helyett már a technológiai alapú fejlesztések jelentik a fő irányvonalat;
- aktívan igyekszik megerősíteni és elmélyíteni a nemzetközi katonai együttműködést a fontos katonai hatalmakkal a regionális együttműködési keretrendszerek segítségével.

Bár a különböző kiegészítések csatolása az „aktív védelem” koncepciójához némileg, úgy tűnik, lazít ezen védelempolitikai alapvetés keretein, mégsem állíthatjuk egyértelműen, hogy feltétlen ellentmondás lenne az új geostratégiai környezet adta koncepcionális változások és az „aktív védelem” melletti elköteleződés között. Ennek lényege ugyanis, hogy Kína a stratégiai mélységben alapvetően a védekezés mellett kötelezi el magát, ám mindent megtesz, hogy szükség esetén a taktikai spektrumon képes legyen akár hatékony offenzív műveletek végrehajtására is. Ugyanakkor a védelmi dokumentumokból is láthatjuk, hogy

⁴¹ Information Office of the State Council of the People's Republic of China 2015.

Kína védelempolitikája a kihívásokra való felkészülés mellett kiemeli Kína érdekelttségét a regionális biztonság és stabilitás fenntartásában.

Összegzés – Kína 30 éves útja a katonai modernizáció terén

A Kínai Népköztársaság komoly kihívásokkal állt szemben a bipoláris világrend felbomlásakor.

Kína egyrészt kedvezőtlen geopolitikai elhelyezkedése következtében komoly bezártságpercepcióval szemléli a globális terekhez való viszonyát, másrészt 1989-ben, a kínai katonai modernizáció még igencsak gyerekcipőben járó időszakában a Tiananmen téri események miatt villámgyorsan elszigetelt nemzetközi pozícióban találta magát.

A szovjet, majd orosz eszközök beszerzése némileg enyhítette a nyugati fejlett technológiákhoz való hozzáférés korlátoltságát, ám a kínai védelmi ipar technológiai képességei az ezredforduló utáni időszakban tudtak látványos eredményeket elérni a katonai eszközök modernizációjában.

A védelempolitikai reformok és a haderő fejlesztésének történetét szemlélve Kína ez idáig négy fontosabb hullámban tudott változtatni pozícióján, és ezen folyamatnak szerves folytatása lehet a ma látszódo fejlesztések alapján a globális mozgástér bővítése. 1989-től a 90-es évek közepéig Kína főleg a haderő általános optimalizálására és az óvatos modernizációra összpontosított. A tajvani krízist követően elsősorban a szigettel szembeni elrettentési képességek növelése volt a cél, főként a ballisztikus rakéták fejlesztésével és azok nagy számú felhalmozásával a Tajvan kapcsán stratégiai fontosságú régiókban. Miután Kína magabiztosabbnak érezhette magát Tajvannal szemben, a következő lépcső az első szigetláncon belüli „elrettentési” képesség, az A2/AD eszközrendszereinek fejlesztése lett, javítva Kína hatalmi pozícióját az Egyesült Államokkal és szövetségeseivel szemben. Miután a 2010-es évekre Kína jogosan érezhette, hogy az amerikai repülőgép-hordozó-harcsoportok „büntetlen” mozgástere jelentősen szűkült, az A2/AD-fókuszú fejlesztéseket felváltotta a tengeri „aktív védelem” koncepciója, vagyis a kékvízi flotta és a közvetlen régióon belüli erőketititési képességek fejlesztése.

Ezek után logikus folytatásnak tűnhet, hogy miután a KNK magabiztosnak érzi majd „aktív védekezésen” alapuló képességeit, feltehetően a „második szigetlanc” vonaláig, a jövőben Kína globális érdekeinek védelméhez szükséges, valóban globális erőketititési képességeket fejleszt. Ennek geostratégiai iránya pedig egyértelműen Kína haditengerészeti és tengeri erőketititési képességeinek növelése.

Hogy mindez természetesen elvezet-e majd konfrontációhoz az Egyesült Államokkal, nagyban függ attól, hogy a kínai vezetés mennyiben érzi hatalma legitimizálásának szempontjából szükségesnek a konfrontáció felvállalását. Kína haderőfejlesztési ciklusai szoros összefüggésbe hozhatók a KKP és a kínai vezetés politikai mozgásterével. Tajvan szeparatista törekvései alapjaiban rendíthetik meg a KKP legitimizációját, így ennek megakadályozása a legfontosabb geopolitikai érdekek közé tartozik. Ezt követi Kína tágabb értelmű szuverenizálásának védelme, amely biztosítását szolgálja az A2/AD-képességek eszköztára. Ennél már a KKP politikai legitimizálásának kérdésétől egy lépéssel távolabb, de továbbra is fontos szempont a Kína számára fontos tengeri útvonalak biztosítása, amelyet elősegít a tengeri „aktív védelem”.

Bár egy ilyen komplex kérdésben nem szerencsés jóslatokba bocsátkozni, mégis, az elmúlt évtizedekben látott lépéseket és fejlesztéseket, Kína geopolitikai helyzetét és percepcióit, valamint a kínai vezetés által kommunikált alapelveket összegezve megpróbálhatunk képet adni Kína Csendes-óceánt érintő stratégiájának jövőbeli irányairól. Egyrészt feltételezhetjük, hogy Kína katonai erejének növekedése, még ha esetleg lassulna is, továbbra is felfelé ívelő pályán halad majd, amelynek fő fókusza az erőkitetéshez szükséges fejlesztések lesznek. Kína globális geopolitikai érdekekkel rendelkezik, amelyek közül a tengeri útvonalak biztosítása – szükség esetén akár önállóan is – az elsődleges prioritások közé tartozik. Amíg azonban Kína látványosan igyekszik elköteleződni az „aktív védelem” koncepciója mellett, kicsi a valószínűsége, hogy egyoldalúan igyekezne katonai konfliktus szintjére eszkalálni a különböző „szürkezónás” feszültségeket. Sokkal valószínűbb, hogy Kína stratégiája lényegében gazdasági fejlődésének lendületére építve nem más, mint közép- és hosszú távon pusztán a katonai erők mérlege alapján dominálni a régiót, és egyre tágabb spektrumon a Csendes-óceán térségét, kerülve a konvencionális konfrontációt, de nem csökkentve a relatív erőnövelés mértékét.

Felhasznált irodalom

- ADELMAN, Jonathan (2002): *The Phalcon Sale to China: The Lessons for Israel*. Elérhető: www.jcpa.org/jl/vp473.htm
- Cabinet Secretariat, Japan (2013): *National Security Strategy*. Dec. 17, 2013. Elérhető: www.cas.go.jp/jp/siryou/131217anzenhoshou/nss-e.pdf
- Council of the European Union (2012): *Guidelines on the EU's Foreign and Security Policy in East Asia*. No. 11492/12. June 15, 2012. Brussels. Elérhető: http://eeas.europa.eu/archives/docs/asia/docs/guidelines_eu_foreign_sec_pol_east_asia_en.pdf
- FISHER, Richard D. (2008): *China's Military Modernization: Building for Regional and Global Reach*. Westport (US-CT), Greenwood.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (1989): *The Military Balance*. Vol. 89.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (1995): *The Military Balance*. Vol. 95.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (1996): *The Military Balance*. Vol. 96.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (1997): *The Military Balance*. Vol. 97.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (1998): *The Military Balance*. Vol. 98.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (1999): *The Military Balance*. Vol. 99.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2001): *The Military Balance*. Vol. 101.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2002): *The Military Balance*. Vol. 102.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2004): *The Military Balance*. Vol. 104.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2005): *The Military Balance*. Vol. 105.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2008): *The Military Balance*. Vol. 108.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2011): *The Military Balance*. Vol. 111.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2012): *The Military Balance*. Vol. 112.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2014): *The Military Balance*. Vol. 114.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2015): *The Military Balance*. Vol. 115.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2016): *The Military Balance*. Vol. 116.
- IISS [International Institute for Strategic Studies] (2018): *The Military Balance*. Vol. 118.

- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (1998): *China's National Defense. Jul. 1998. Beijing*. Elérhető: www.china.org.cn/e-white/5/index.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2000): *China's National Defense in 2000. Sep. 2000. Beijing*. Elérhető: www.gov.cn/english/official/2005-07/27/content_17524.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2002): *China's National Defense in 2002. Dec. 2002. Beijing*. Elérhető: www.gov.cn/english/official/2005-07/28/content_17780.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2004): *China's National Defense in 2004. Dec. 2004. Beijing*. Elérhető: www.gov.cn/english/official/2005-07/28/content_18078.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2006): *China's National Defense in 2006. Dec. 2006. Beijing*. Elérhető: www.china.org.cn/english/features/book/194421.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2009): *China's National Defense in 2008. Jan. 2009. Beijing*. Elérhető: www.gov.cn/english/official/2009-01/20/content_1210227.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2011): *China's National Defense in 2010. Mar. 2011. Beijing*. Elérhető: www.gov.cn/english/official/2011-03/31/content_1835499.htm
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2015): *China's Military Strategy. May 2015. Beijing*. Elérhető: http://english.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm
- LIN Chong-Pin (1994): Chinese Military Modernization: Perceptions, Progress, and Prospects. *Security Studies*, Vol. 3, No. 4. 718–753. DOI: <https://doi.org/10.1080/09636419409347569>
- RINEHART, Ian (2016): *The Chinese Military: Overview and Issues for Congress*. (Congressional Research Service – Report. 24 Mar. 2016.) Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/row/R44196.pdf>
- RUSSELL, Richard R. (2000): *The 1996 Taiwan Strait Crisis: The United States and China at the Precipice of War?* Washington, D. C., Institute for the Study of Diplomacy. (Pew Case in International Affairs, No. 231.)
- SCHILDT, Christopher E. (2006): Managing Uncertainty: Formulating a U.S. Grand Strategy for China. *Journal of Public & International Affairs*, Vol. 17, Spring. 233–249. Elérhető: <https://jpia.princeton.edu/sites/jpia/files/2006-12.pdf>
- SHAMBAUGH, David L. (1979): China's Quest for Military Modernization. *Asian Affairs: An American Review*, Vol. 6, No. 5. 295–309. DOI: <https://doi.org/10.1080/00927678.1979.10553974>
- TYLER, Patrick E. (1996): China's Military Stumbles Even as Its Power Grows. *The New York Times*, 1996. 12. 03. Elérhető: www.nytimes.com/1996/12/03/world/china-s-military-stumbles-even-as-its-power-grows.html
- ZHANG Junshe [张军社] (2015): 望海楼：日本应习惯中国空军远海训练. *CPC News*, 2015. 04. 01. Elérhető: <http://cpc.people.com.cn/n/2015/0401/c83083-26782503.html>